

بررسی نقش اجرای طرح ملی تعویض پلاک در احراز اصالت وسایل نقلیه

تاریخ دریافت: ۱۳۹۰/۰۲/۰۹

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۰/۰۶/۲۳

سرهنگ دکتر علیرضا اسماعیلی^۱

دکتر داود دعاگویان^۲

سرهنگ ۲ ابراهیم اسدیان^۳

چکیده

اجرای طرح تعویض پلاک وسایل نقلیه در ایران از سوی کارشناسان نظرات متفاوتی نسبت به میزان موفقیت آن و میزان دسترسی به اهداف از پیش تعیین شده ارائه شده است. هدف اصلی طرح احراز خودرو و هماهنگ سازی پلاک های وسایل نقلیه و برون سپاری خدمات ترافیکی در ایران بوده است و شاید شناخت میزان کارایی طرح بتواند به عنوان الگویی برای سایر طرح های ترافیکی محسوب گردد. با این وجود برابر روش متداول کشورها، هر ده سال یک بار و حسب ضرورت سیستم شماره گذاری خودرو تغییر و سیر تکامل را می بینیم در حال حاضر تعداد زیادی از پلاک اتومبیل ها به دلیل کهنگی و فرسایش تدریجی کیفیت و قابلیت کنترل را از دست داده و زمینه جعل و سوء استفاده میسر شده، فلذا جهت ساماندهی و هم چنین پیش بینی لازم باتوجه به افزایش سریع جمعیت و روند روزافزون بهره گیری از وسایل نقلیه، ضرورت ساماندهی متناسب و قابل قبولی که بتواند اهداف امنیتی، انتظامی و اجتماعی را تأمین نماید احساس گردید و بدین منظور طرح ملی تعویض پلاک وسایل نقلیه در کشور مورد توجه خاص قرار گرفت. جامعه آماری در این پژوهش مسئولان، کارشناسان، صاحب نظران و خبرنگاران در امور شماره گذاری وسایل نقلیه کشور می باشند.

با توجه به روش تحقیق حاضر که از نظر نوع و هدف کاربردی و از نظر ماهیت و روش توصیفی می باشد. نتایج اولیه تحقیق نشان می دهد که طرح ملی تعویض پلاک، کمک مناسبی به پلیس در شناسایی شگردهای خاص جاعلان و سارقان خودرو و ارائه راهکارهای مناسب در جهت جلوگیری از تکرار موارد مشابه نموده است. از طرف دیگر برون سپاری خدمات ترافیکی در راستای کاهش تصدیی گری دولت و تأثیر آن در بهبود و ارتقای سطح کمی و کیفی خدمات پلیسی انجامیده است و این مهم موجب گشته است که ضمن خدمت رسانی بیشتر به مردم، ناجا نقش نظارتی خود را به دقت دنبال کند.

کلیدواژه ها: طرح ملی تعویض پلاک، احراز اصالت، پلاک، خودروهای مسروقه، برون سپاری.

۱ استادیار دانشگاه علوم انتظامی ناجا

۲ عضو هیئت علمی دانشگاه علوم انتظامی ناجا

۳ کارشناس ارشد مدیریت ترافیک، جمعی پلیس راهنمایی و رانندگی

اصالت وسایل نقلیه یکی از اصول اساسی و مورد نظر واحدهای شماره‌گذاری می‌باشد. در صورت نادیده گرفتن این اصل وضعیت ناهنجاری در جامعه پدید خواهد آمد. دلایل مختلفی ممکن است موجب تغییر اصالت وسایل نقلیه شده که در مواردی این تغییرات اجتناب ناپذیر است و در بعضی موارد هم به لحاظ شرایط خاص اقتصادی و اجتماعی در جوامعی نظیر کشور ما این‌گونه تغییرات قابل قبول، لکن در بسیاری موارد اعمال مجرمانه تعدادی افراد سودجو و متخلف باعث این تغییرات می‌شود که آثار سوء فراوانی به آنها مترتب است. موضوعاتی که شاید بیشتر مورد نظر واحدهای راهنمایی و رانندگی است تغییر ساختار وسایل نقلیه عمومی است که در کشور ما رایج می‌باشد نظیر تغییر اطاق وسایل نقلیه عمومی برای افزایش گنجایش آن یا تغییر کاربری وسایل نقلیه مذکور و اموری نظیر آن که با تغییر شکل ظاهری وسایل نقلیه صورت می‌گیرد. همه این موارد برابر آئین نامه راهنمایی و رانندگی خلاف مقررات و تا آنجا که ممکن می‌باشد با آنها مقابله و برخورد می‌نماید.

اما تغییر اصالت به‌گونه‌های دیگری مانند تغییر شماره شاسی، موتور- اطاق که از دید واحدهای راهنمایی و رانندگی این‌گونه تغییرات به معنای همان جابه‌جایی شماره شاسی، موتور و اطاق تلقی می‌شود و بیشتر از این دیدگاه با موضوع برخورد می‌شود که اطاق اتومبیل فرسوده و از حیز انتفاع خارج یا موتور آن معیوب و متصرف و یا مالک اقدام به تغییر آنها و احیاناً دست‌کوب نمودن شماره موتور و شاسی کرده‌اند. گاهی اوقات این برداشت صحیح می‌باشد و طبیعتاً ممکن است وضعیتی پیش بیاید که مالک یا متصرف وسیله نقلیه بدون سوءنیت و بدون مجوز اقدام به تعویض موتور- اطاق و یا شاسی نموده و یا ممکن است شماره‌های این ارکان را دست‌کوب نماید. اما در بیشتر این موارد این سارقان و یا جاعلانی هستند که دست به این عمل می‌زنند لذا ایجاب می‌نماید راهنمایی و رانندگی و واحدهای شماره‌گذاری در ارتباط با وسایل نقلیه علاوه بر توجه به مسائل مرتبط با راهنمایی و مقررات و آئین نامه‌های مربوطه این اصل مهم را

ملحوظ نظر قرار دهند که این‌گونه تغییر ارکان وسایل نقلیه فقط به دلیل معقول و منطقی و با حسن نیت صورت نمی‌گیرد.

بیان مسئله

امروزه وسیله نقلیه به دلیل کاربردهای متنوع آن، یکی از مهم‌ترین ابزارهای موردنیاز بشر به شمار می‌آید. افزایش روزافزون تعداد وسایل نقلیه، و به موازات آن پیشرفت علم و فن‌آوری به‌ویژه در IT^۱ لزوم کنترل و نظارت نوین بر عملکرد رانندگان وسایل نقلیه را اجتناب‌ناپذیر کرده که یکی از پرکاربردترین این فناوری‌ها، امکان تشخیص پلاک خودرو به شکل هوشمند است.^۲ شماره پلاک خودرو یکی از بهترین و مناسب‌ترین عامل برای تشخیص هویت خودروهاست، امروزه وقوع تخلفات رانندگی و جرائم امنیتی و انتظامی به شکل پیچیده‌ای در جامعه بشری مطرح شده است که پلیس در رویارویی و پیگیری این تخلفات و جرائم در برخی از موارد به دلیل عدم اطلاع از هویت مالکان ناشی از تغییر در ارکان اصلی وسیله نقلیه و یا نقل و انتقال مالکیت آن بدون اطلاع به پلیس، ناکارآمد می‌باشد.

براساس ماده ۴ قانون نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران (روزنامه رسمی کشور، شماره ۱۳۲۳۹ مورخ ۱۳۶۹/۵/۲۷) پلیس به‌عنوان متولی برقراری نظم و امنیت در کشور، مؤظف است نسبت به پیشگیری از وقوع جرم و در صورت وقوع آن، مبادرت به کشف جرم و دستگیری مجرم، اقدام نماید لذا طرح ملی تعویض پلاک با بهره‌گیری از معضلات و مشکلات فراروی پلیس در انجام وظایف محوله با اهداف متعددی از جمله شناسایی، کشف و توقیف خودروهای غیراصیل شامل سرقتی، قاچاق، سند نمره، دوقلو و ... آغاز گردیده است.

براساس بررسی‌های به‌عمل آمده مبحث احراز اصالت خودرو از بدو شماره‌گذاری در کشور جز لاینفک و ازجمله مهم‌ترین آیتم‌های شماره‌گذاری و خدمات پس از

1 Information Technology

2 Intelligent

شماره‌گذاری می‌باشد که متأسفانه در قانون مجازات اسلامی (قانون مجازات اسلامی، ۱۳۷۵: ۷۲۰ و ۷۲۱) که اشاره‌ای گذرا به آن شده است، لیکن اهمیت آن در سنوات گذشته به دلیل افزایش روزافزون سرقت و یا مصادیق جعل و قاچاق به‌عنوان یکی از اهداف و سیاست‌های کلی طرح ملی تعویض پلاک در دستورکار نیروی انتظامی قرار گرفته است، لذا محقق سعی بر آن دارد که با استفاده از آمار خودروهای سرقتی از سال‌های ۱۳۸۳ تا ۱۳۸۸ ظرف مدت ۵ سال و کشفیات آن در طرح ملی تعویض پلاک که در بند ب تبصره ۱۷ قانون بودجه سال‌های ۱۳۸۵-۸۶-۸۷-۸۸ و ۸۹ لازم‌الاجرا شده است و نیز آمار و ارقام اعلامی از سوی پلیس آگاهی ناجا و تهران بزرگ به‌عنوان متولیان امر، که مبین درصد پائینی از کشفیات خودروهای مسروقه در طرح ملی تعویض پلاک می‌باشد را به‌عنوان یک معضل و چالش سازمانی مورد بررسی و تجزیه و تحلیل قرار دهد. لذا این سؤال مطرح است که چرا با وجود این‌که در بازه زمانی سال‌های ۱۳۸۳ تا ۱۳۸۸، سرقت تقریباً از لحاظ زمان وقوع جرم جدید می‌باشد و الزاماً خودروهای مسروقه بایستی در اجرای طرح ملی تعویض پلاک کشف می‌گردیدند، متأسفانه چنین نشده است؟ و عملاً ناجا در عملیات پلیسی خود در این موضوع، ناموفق بوده است؟

با این وجود تعدادی از خودروها با اسناد مجعول و یا به‌صورت مجهول‌المالک و یا ارکان غیراصیل در چرخه ترافیک فعال می‌باشد و در سیستم فعلی شماره‌گذاری امکان شناسایی و کنترل این دسته از خودروها امکان‌پذیر نبوده که ادامه فعالیت خودروهای موصوف به‌طور مستقیم یا غیرمستقیم، موجبات کاهش ضریب امنیتی و استمرار تخلفات و اقدامات مجرمانه آنها را در جامعه فراهم نموده است که از انواع مصادیق عدم احراز اصالت خودرو شامل:

۱. هرگونه تکه‌گذاری در حک شماره شاسی خودرو؛
۲. هرگونه سنگ‌گرفتگی در حک شماره شاسی خودرو؛
۳. هرگونه سنگ‌گرفتگی در حک شماره موتور خودرو؛
۴. هرگونه تغییر در اسناد مسلم‌الصدور قبل و یا بعد از شماره‌گذاری؛

۵. هرگونه تغییر در زوج پلاک انتظامی خودرو.

می‌باشد که یکی از اهداف اجرای طرح ملی تعویض پلاک، شناسایی، کشف و از چرخه ترافیک خارج نمودن آنها می‌باشد. لذا با اجرای طرح ملی تعویض پلاک، این هدف به دلایل متعددی به‌طور کامل محقق نگردیده که ضروری است دلایل عدم موفقیت، شناسایی و به‌منظور بررسی زوایای مبهم آن، راهکارهای کاربردی ارائه شود. به‌طور کلی این مقاله تلاش می‌کند که ضمن توانمندسازی پلیس در اجرای ماموریت‌های محوله و شناسایی و کشف خودروهای غیراصیل در چرخه ترافیک شهری و بین‌شهری و همچنین شناسایی شگردهای خاص سارقان و جاعلان به‌منظور پیشگیری از تکرار موارد مشابه و برطرف نمودن نقاط ضعف در اجرای طرح ملی تعویض پلاک به‌منظور بهبود و ارتقای سطح کمی و کیفی خدمات ترافیکی؛ نظم و امنیت ترافیکی را در معابر و محیط ترافیکی را افزایش دهد.

سوالات تحقیق:

۱. آیا اجرای طرح ملی تعویض پلاک توانسته است خودروهای غیراصیل (سرقتی، قاچاق، سند نمره، دوقلو ...) را شناسایی و برخورد قانونی لازم را اعمال نماید؟
۲. آیا اجرای طرح ملی تعویض پلاک و برون‌سپاری خدمات ترافیکی با رویکرد کاهش تصدی‌گری دولت و رعایت اصل تمرکززدایی توانسته است اهداف تعریف شده طرح را محقق نماید؟

تعریف مفاهیم

۱- **خودرو:** هر نوع وسیله‌نقلیه قابل حرکت در راه‌ها که نیروی محرکه آن از موتور باشد، به استثنای وسایل نقلیه ریل‌رو و عبارت‌اند از: سواری- سواری کار- اتوبوس (مصوبه شماره ۲۰۸۷۳/ت/۲۹۱۶۹هـ مورخه ۸۴/۴/۸ هیات محترم وزیران بند ۵۱ ماده یک آئین‌نامه راهنمایی و رانندگی).

۲- **شناسنامه مالکیت خودرو:** سندی است که مشخصات خودرو، مالک و نشانی کامل محل سکونت وی و تاریخ انتقالات و تغییرات انجام شده از سوی راهنمایی و رانندگی در آن درج و به آخرین مالک تسلیم می‌گردد. (بند ۶۷ ماده یک آئین نامه راهنمایی و رانندگی).

۳- **کارت شناسایی خودرو:** کارتی که مشخصات مالک و وسیله نقلیه شماره‌گذاری شده در آن ثبت و از سوی راهنمایی و رانندگی صادر و به مالک وسیله نقلیه تسلیم می‌گردد (بند ۷۴ ماده یک آئین نامه راهنمایی و رانندگی).

۴- **پلاک:** قطعه فلزی است با ابعاد، طرح و رنگ‌های زمینه مختلف که شماره روی آن حک می‌شود و انواع آن عبارت‌اند از: شخصی، دولتی، عمومی، سیاسی، سرویس، کنسولی، نظامی - انتظامی، تعمیری، گذرموقت، بین‌المللی، ترانزیت، کشاورزی - عمرانی و ویژه (بند ۷۴ ماده یک آئین نامه راهنمایی و رانندگی).

۵- **احراز اصالت:** عبارت است از انطباق مندرجات اسنادی که از طرف متصدیان امر و حدود اختیارات صادر شده با ارکان اصلی وسیله نقلیه، توسط افسران کارشناس عالی تصادفات و امور فنی صورت می‌پذیرد.

۶- **سرقه:** عبارت است از ربودن تقلبانه شیئی متعلق به دیگری، که یکی از مصادیق آن سرقت خودرو می‌باشد.

۷- **تغییرات در اسناد مالکیت خودرو:** عبارت است از ساختن نوشته یا سند یا چیز دیگری بر خلاف حقیقت یا ساختن مهر یا امضاء اشخاص رسمی یا غیررسمی یا به قصد تقلب، خراشیدن یا تراشیدن یا قلم بردن یا الحاق یا محو یا اثبات یا سیاه کردن یا تقدم و یا تأخر تاریخ سند نسبت به تاریخ حقیقی یا الصاق متقلبانه نوشته‌ای بر نوشته دیگر یا به‌کاربردن مهر دیگری بدون اجازه صاحب آن و نظایر آن که سارقان پس از ارتکاب سرقت اتومبیل در خصوص تنظیم و تهیه اسناد عمل می‌کنند.

۸- قطعات و قسمت‌های اصلی: کلیه قسمت‌های اساسی وسیله نقلیه شامل محور، موتور، شاسی، اتاق و رنگ که تعویض آنها باعث تغییر مشخصات اساسی وسیله نقلیه می‌گردد (بند ۷۲ ماده یک آئین نامه راهنمایی و رانندگی).

مبانی نظری طرح ملی تعویض پلاک

تاریخچه شماره‌گذاری در ایران

در اواخر دوره قاجار، یعنی سال ۱۳۰۴ بر روی درشکه‌ها شماره‌هایی نقاشی می‌شد که می‌توان آن‌را به‌عنوان نخستین اقدام حکومت در جهت شماره‌گذاری وسایل نقلیه به‌شمار آورد. با گذشت زمان و افزایش تعداد وسایل نقلیه موتوری و غیرموتوری، لزوم تدوین قانونی جامع که بتواند پاسخ‌گوی مسایل روز باشد احساس گردید، تا این‌که در سال ۱۳۱۸ اولین آئین‌نامه راهنمایی و رانندگی به رشته تحریر درآمد براساس این قانون، پلاک وسایل نقلیه به‌صورت ۳رقمی و با افزایش آنها به ۴رقمی تغییر یافت و در نهایت به‌دنبال پیچیده‌تر شدن مسایل مرتبط با موارد فوق، در سال ۱۳۴۷ آئین‌نامه راهنمایی و رانندگی مورد بازنگری و تجدیدنظر قرار گرفت. (آرشیو اطلاعات پلیس راهنمایی و رانندگی ناجا، بی‌زمان: ۲۴)

در طول این سال‌ها شکل پلاک خودرو تغییرات بسیاری را شاهد بوده است به‌گونه‌ای که در سال ۱۳۳۵ پلاک‌های ۵رقمی جایگزین پلاک‌های قبلی شد و از سال بعد از آن تا سال ۱۳۴۲ شکل جدیدی از پلاک خودرو متداول گردید که متناسب با هر سال، علامت مشخص همان سال را نشان می‌داد.

در سال ۱۳۴۲ مجدداً پلاک ۴رقمی و با کدهای عددی جایگزین پلاک‌های قبلی شد با این تفاوت که اندازه و شکل پلاک آن نیز تغییر یافته و به حالت مستطیلی با گوشه‌هایی بدون زاویه تبدیل شد.

این تغییرات همچنان ادامه یافت تا این که در سال‌های ۱۳۴۶ و ۴۷ مجدداً پلاک‌های تهران به صورت ۵ رقمی با کد حرفی و پلاک‌های شهرستان با نام شهرستان و بدون کد حرفی جایگزین پلاک‌های قبلی گردید و شکل و اندازه آنها نیز تغییر یافت. (آرشیو اطلاعات پلیس راهنمایی و رانندگی ناجا، بی‌زمان: ۳۲)

با گسترش شهرنشینی و لزوم استفاده بیشتر از وسایل نقلیه موتوری همگام با افزایش تعداد اتومبیل‌ها، تغییرات دیگری را نیز در شکل پلاک‌ها مشاهده می‌باشیم. در سال ۱۳۵۶ به دلیل این که حروف ۱۲گانه به پایان رسید شماره‌های ۵رقمی با کد عددی جایگزین گردید به این شکل که در تهران مبنای عددی از ۲۱ و در شهرستان‌ها از ۱۱ شروع می‌شد و به دلیل این که پیش‌بینی می‌شد که کدهای حرفی عوض شوند از اعداد ۱۱ تا ۱۹ برای شهر تهران استفاده نشد. (همان، ۳۵)

پس از پیروزی شکوهمند انقلاب اسلامی و افزایش روزافزون تعداد وسایل نقلیه، بار دیگر مسئله تغییر در پلاک‌ها مطرح گردید و از سال ۱۳۶۲ این مسئله به صورت جدی در دستور کار نیروی انتظامی (شهربانی جمهوری اسلامی ایران) وقت قرار گرفت در طول سال‌های پس از آن، مطالعات گسترده‌ای در این زمینه صورت پذیرفت و باعث گردید که نهایتاً در سال ۱۳۷۲ پلاک‌های معروف به ۲رنگ (لیزری) در اتومبیل‌های نوشماره جایگزین پلاک‌های قبلی گردد که این رویه تا قبل از اجرای طرح ملی تعویض پلاک خودرو استفاده از پلاک‌های کشوری به‌عنوان روش مرسوم شماره‌گذاری اجرا می‌شده است. (همان، ۸۱)

ضرورت شکل‌گیری طرح ملی تعویض پلاک

افزایش بسیار سریع تعداد خودروهای در حال تردد و عدم هماهنگی سیستم‌ها، روش‌ها و ابزارهای کنترلی پلیس متناسب با این رشد و نیاز به دسترسی سریع و صحیح به اطلاعات مربوط به مالکان خودروها از جمله دلایل ضرورت شکل‌گیری این طرح محسوب می‌گردد. همچنین تنوع پلاک‌ها، نقل و انتقال خودروها به روش‌های مختلف، عدم احراز هویت مالکان و صحت اسناد و مدارک و اصالت خودروها در زمان نقل و انتقالات، بازسازی خودروهای از رده خارج‌شده با هویت جدید، وجود خودروهای مجعول و مجهول‌المالک، سرقتی و قاچاق از یک سو و امکان جعل اسناد، شرایط را به‌گونه‌ای ایجاد کرده بود که به‌طور کلی می‌توان گفت: امکان شناسایی و دسترسی پلیس به مالک یا راننده خودرو از طریق شماره پلاک بسیار کم و در برخی از موارد غیرممکن بود. این شرایط باعث شده بود تا اثربخشی عملیات پلیسی در برخورد با تخلفات رانندگی نیز به دلیل عدم امکان پیگیری تخلفات از طریق دسترسی سریع به راننده، خودرو بسیار کاهش یافته و همین‌طور توانایی نیرو در خدمات‌رسانی سریع و مؤثر به شهروندان مورد تردید قرار بگیرد، درحالی‌که تغییرات سریع در بافت شهرنشینی ایجاد می‌کرد تا پلیس به اطلاعات گوناگونی از هویت سجلی مالکان خودروها، آدرس سکونت آنها، مشخصات فنی و ثبتی خودرو، تغییرات احتمالی در این بخش از اطلاعات و همچنین اطلاعات مربوط به تعداد و تنوع خودروهای تولیدی، واردشده و در حال تردد و از رده خارج‌شده دسترسی داشته باشد. با این وجود مهم‌ترین اهداف **طرح ملی تعویض پلاک** عبارت‌انداز:

۱. ساماندهی و مکانیزه نمودن سیستم شماره‌گذاری وسایل نقلیه موتوری کشور؛
۲. ایجاد سیستم یک‌پارچه شبکه شماره‌گذاری کشوری و جمع‌آوری، کنترل و نگهداری اطلاعات کلیه مالکان و خودروی آنان؛
۳. انجام به‌موقع معاینه فنی خودرو و در نتیجه کاهش آلودگی‌های زیست محیطی موتور وسایل نقلیه تا حد قابل توجه؛

۴. یکسان‌سازی پلاک وسایل نقلیه موتوری (ستاد طرح ملی تعویض پلاک وسایل نقلیه کشور، طرح مطالعاتی نحوه واگذاری پلاک به اشخاص سال ۱۳۸۰، ۲۷).

ویژگی‌های طرح ملی تعویض پلاک خودرو

در نتیجه اجرای این طرح با واگذاری پلاک به فرد، کلیه مسئولیت‌های مربوط به خودرو نیز به او واگذار می‌گردد. فردی که در گذشته مرتکب خلافی می‌شده با انتقال عمل خلاف به خودرواش مصون از نظارت قانون بوده اینک در معرض شفاف‌ترین نوع نظارت قرار دارد و اوست که مسئولیت کلیه عواقب ناشی از استفاده غیراصولی از وسیله نقلیه را به عهده خواهد داشت.

در حقیقت بحث تعویض پلاک که همان واگذاری پلاک به شخص است، منجر به واگذاری تمام مسئولیت‌های خودرو به فرد می‌شود که تا به حال متوجه خودرو بوده است و با نصب دو پلاک و یک برچسب حاوی اطلاعات کامل خودرو و مدت اعتبار داشتن آنها در هر چه دقیق بودن و از همه مهم‌تر به‌روز بودن اطلاعات حاصل از طرح کمک فراوانی خواهد کرد.

در این راستا امکان دریافت خدمات راهور مانند:

۱. اخذ گواهی عدم خلاف؛
۲. تغییر در سوابق خودرو و نقل و انتقال در هریک از شهرهای کشور نیز از مواهب این طرح محسوب می‌شود (همان، ۳۸).

تجهیز پلاک، شناسنامه مالکیت و کارت خودرو به سیستم اطمینان بخش هالوگرام و بارکد و ثبت مشخصات کامل مالک پلاک و خودرو در رایانه باعث ایجاد مکانیزمی دقیق و مستمر و متعامل با خودرو و مالک می‌گردد که خود از محسنات بارز این طرح به شمار می‌آید به‌علت غیرمکانیزه‌بودن مدارک خودرو در گذشته و عدم ارتباط سیستمی بین واحدهای شماره‌گذاری، امکان سوءاستفاده و جعل مدارک و یا تغییر در بعضی از ارکان خودرو برای افراد بزه‌کار فراهم بود که باتوجه به استفاده از

تجهیزات پیشرفته رایانه‌ای در نظام جدید شماره‌گذاری، امکان جعل اسناد نیز به حداقل ممکن خود خواهد رسید .

از دیگر ویژگی‌های مهم این طرح، استفاده از برجسی حاوی اطلاعات مربوط به پلاک خودرو به نام پلاک سوم می‌باشد که بر روی شیشه خودرو نصب شده و حاوی اطلاعات اصلی در رابطه با قطعات خودرو و مالک آن است، این پلاک مجهز به سیستم هالوگرام بوده که ضریب امنیت بسیار بالایی را تضمین می‌کند، علاوه بر موارد اشاره شده در نتیجه اجرای این طرح بانک اطلاعات بسیار گسترده و کارآمدی در زمینه خودروها و مالکان ایجاد خواهد شد که با ماهیت بین بخشی قادر خواهد بود به کلیه ارگان‌ها و مسئولان تأمین امنیت و رفاه شهروندان خدمات قابل توجهی را ارائه نماید. (همان، ۴۱)

مطالعات تطبیقی نحوه اعطای پلاک در برخی کشورها

با بررسی‌های به‌عمل آمده بر روی نحوه اعطای پلاک در سایر کشورهای جهان عواملی مانند مراکز ارائه و صدور پلاک، نحوه ارائه پلاک، چرخه عمر موجودیت پلاک و سرویس‌های مختلفی که به دارندگان پلاک ارائه می‌شود، مورد ارزیابی قرار گرفته است. آنچه که در این بررسی‌ها مشهود و مشخص بوده است، نحوه و روش اعطای پلاک نبوده است، بلکه وجود سیستمی نظام‌مند و قانون‌مند و ارائه سرویس‌های کارآمد و مشتری‌گرا بوده و در این بررسی‌ها روش‌های مختلف ارائه پلاک مانند اختصاصی نمودن پلاک، ارائه پلاک به فرد، ارائه پلاک به خودرو مشاهده شده است.

مرکزیت ارائه‌دهنده این سرویس‌ها، خصوصی بودن مراکز ارائه‌دهنده سرویس، در دسترس بودن سرویس از طرق مختلف، ارائه سرویس‌ها از طریق پست و به‌روز بودن اطلاعات مراکز ارائه‌دهنده خدمات، ویژگی‌های مراکز خدمات خودرویی تحت بررسی و مطالعه می‌باشد. این مراکز با به‌کارگیری فن‌آوری‌های روز و با بهره‌گیری از شبکه‌های اطلاع‌رسانی، خدمات خود را سریع‌تر، آسان‌تر و با روش‌های معتبری ارائه می‌دهند.

(ستاد طرح ملی تعویض پلاک وسایل نقلیه کشور، مطالعات تطبیقی نحوه اعطای پلاک در سایر کشورها، آذر سال ۱۳۸۰، ۱۲)

همچنین نحوه تعویض پلاک در بعضی از این کشورها طی دوره‌های خاص، بیان‌گر نظام‌مندی و قانون‌مندی و مکانیزه بودن روش‌های ارائه خدمات می‌باشد و نحوه اعطای پلاک به‌عنوان یک اصل مطرح نمی‌باشد.

چنان‌که مطالعات نشان داده است در اغلب کشورها پلاک به روش‌های مختلفی قابل ارائه بوده و حتی خود پلاک به تنهایی قابل خرید و فروش می‌باشد و در واقع نحوه ارائه پلاک تلفیقی از روش‌های اعطای پلاک به فرد و اعطای پلاک به خودرو می‌باشد. از طرف دیگر ساختارهای فرهنگی و اقتصادی کشورهای تحت مطالعه نیز مؤید این مطلب می‌باشد که خودرو به‌عنوان یک کالا بوده ولی در ایران، خودرو به‌عنوان یک کالای سرمایه‌ای می‌باشد. (همان، ۳۲)

برای مثال در ایران با وجود حدود ۱۱ میلیون و پانصد هزار خودرو در کل کشور و نسبت به ۱۶/۱ جمعیت به خودرو، مقدار ۳ میلیون نقل و انتقال مالکیت خودرو در سال صورت می‌گیرد در صورتی‌که برای ایالت نیویورک آمریکا برای ۱۰ میلیون و پانصد هزار خودرو یک میلیون و پانصد هزار نقل و انتقال مالکیت خودرو در سال انجام می‌پذیرد. (همان، ۴۵)

توضیح این‌که در حال حاضر تعداد وسائط نقلیه در ایالات متحده آمریکا ۲۳۵ میلیون دستگاه می‌باشد (اقبالیان، علی و رشیدی، ناصر، ۱۳۸۶: ۳۲؛ بلغاری، محمد، ۱۳۸۴: ۶۸).

روش تحقیق

نوع روش تحقیق

این پژوهش از نظر نوع و هدف کاربردی و از نظر ماهیت و روش توصیفی است. نویسندگان درصدد بررسی رابطه بین احراز اصالت و برون‌سپاری در اجرای موفق طرح ملی تعویض پلاک هستند. به‌طور کلی منظور از احراز خودرو یعنی انطباق مندرجات

اسنادی که از طرف متصدیان امر و در حدود اختیارات صادرشده، با ارکان اصلی وسیله‌نقلیه توسط افسران کارشناس عالی تصادفات و امور فنی صورت می‌پذیرد. هم‌چنین منظور از برون‌سپاری یعنی کاهش تصدی‌گری دولت در راستای افزایش بهره‌وری و ارتقای کیفیت، کاهش هزینه‌ها، تامین و اداره منابع انسانی و نهایتاً بهبود عملکرد و کارایی سازمان به بخش خصوصی واگذار گردد.

روش جمع‌آوری اطلاعات: در این پژوهش از ابزار پرسش‌نامه محقق ساخته برای اخذ اطلاعات از جامعه آماری استفاده شد. بدیهی است که به‌منظور سنجش اعتبار^۱ پرسش‌نامه از اعتبار ملاک و سنجش پایایی^۲ آن از آلفای کرونباخ استفاده شد. محاسبات آلفای هر یک متغیرهای تحقیق بیش از ۰/۷۵. محاسبه شده است که نشان‌دهنده پایایی ابزار پرسش‌نامه است. پس از جمع‌آوری داده‌ها از پرسش‌نامه از نرم‌افزار **Spss** جهت تجزیه و تحلیل اطلاعات استفاده شد.

جامعه آماری

در این پژوهش کلیه مسئولان، کارشناسان، صاحب‌نظران و خبرگان در امور شماره‌گذاری وسایل نقلیه جزء جامعه آماری محسوب می‌شوند.

یافته‌های تحقیق

انتخاب صحیح تکنیک آماری از مهم‌ترین و اصلی‌ترین مراحل این نوع تحقیقات می‌باشد. زیرا که انتخاب ناصحیح روش‌ها و فنون آماری می‌تواند کلیه زحمات و تلاش‌های در طول تحقیق را کاملاً بی‌حاصل نموده و از طرف دیگر با کسب اطلاعات اشتباه و یا فاقد دقت لازم، حاصلی جز گمراهی خوانندگان و استفاده‌کنندگان از تحقیق را نخواهد داشت. هم‌چنین اشتباه در نحوه محاسبات و یا انتخاب تکنیک‌های آماری

1 validity

2 Reliability

می‌تواند منجر به اتلاف وقت شده که این نیز یکی از موانع عمده در سر راه تحقیق بوده و نهایت امر این که انتخاب روش‌های آماری نامناسب، منجر به بی‌حاصل شدن پایان‌نامه، خواهد شد. بنابراین در این قسمت ضمن بررسی توصیفی هر یک از سئوالات پرسش‌نامه، به صورت جداول تک‌بعدی ارائه شده و آزمون فرضیه سئوالات از طریق ضریب هم‌بستگی تای کندال T^b ، داده‌ها مورد تجزیه و تحلیل قرار می‌گیرند.

جدول یک: درجه پاسخ‌گویان

درصد فراوانی	فراوانی	درجه
۰	۰	امیر / سردار
۵۰	۲۳	افسر ارشد
۲۸/۳	۱۳	افسر جزء
۲/۲	۱	درجه دار
۱۹/۶	۹	کارمندی هم‌تراز
۱۰۰	۴۶	جمع

باتوجه به جدول و نمودار بالا مشاهده می‌شود، درجه ۵۰ درصد از پاسخ‌گویان افسر ارشد و ۲۸/۳ درصد از پاسخ‌گویان افسر جزء و ۱۹/۶ درصد از پاسخ‌گویان کارمند یا هم‌تراز و ۲/۲ درصد از پاسخ‌گویان درجه‌دار می‌باشند.

جدول دو: اجرای طرح ملی تعویض پلاک تا چه میزان دسترسی سریع به آدرس آخرین مالک وسیله نقلیه را میسر ساخته است؟

درصد فراوانی	فراوانی	گزینه‌ها
۱۹/۶	۹	خیلی زیاد
۴۴/۵	۲۰	زیاد
۳۷	۱۷	متوسط
۰	۰	کم
۰	۰	خیلی کم
۱۰۰	۴۶	جمع

معناداری Sig	کنندال ^b T	مقدار Value
۰/۵۴۹	۰/۵۹۹	۰/۰۷۶

باتوجه به جدول و نمودار بالا مشاهده می‌شود، ۴۴/۵ درصد از پاسخ‌گویان اظهار داشته‌اند اجرای طرح ملی تعویض پلاک در حد زیاد، دسترسی سریع به آدرس آخرین مالک وسیله نقلیه را میسر ساخته است و ۳۷ درصد از پاسخ‌گویان در حد متوسط و ۱۹/۶ درصد از پاسخ‌گویان در حد خیلی زیاد، اجرای طرح ملی تعویض پلاک دسترسی سریع به آدرس آخرین مالک وسیله نقلیه را میسر ساخته است. آزمون تایی کندال صحت این موضوع را با کمتر از ۵ درصد خطا مورد تایید قرار می‌دهد.

جدول سه: اجرای طرح ملی تعویض پلاک تا چه میزان توانسته است نقل و انتقال مالکیت

وسایل نقلیه را در کشور ساماندهی نماید؟

گزینه ها	فراوانی	درصد فراوانی
خیلی زیاد	۷	۱۵/۲
زیاد	۱۹	۴۱/۳
متوسط	۱۸	۳۹/۱
کم	۲	۴/۳
خیلی کم	۰	۰
جمع	۴۶	۱۰۰

معناداری Sig	کنندال ^b T	مقدار Value
۰/۰۰۰	۴/۲۱۸	۰/۴۶۲

باتوجه به جدول و نمودار بالا مشاهده می‌شود، ۶۰/۹ درصد از پاسخ‌گویان اظهار داشته‌اند در حد زیاد اجرای طرح ملی تعویض پلاک توانسته است شماره‌گذاری وسایل نقلیه را در کشور ساماندهی نماید و ۱۷/۴ درصد از پاسخ‌گویان در حد خیلی زیاد و ۱۵/۲ درصد از پاسخ‌گویان در حد متوسط و ۶/۵ درصد از پاسخ‌گویان در حد کم، اظهار داشته‌اند اجرای طرح ملی تعویض پلاک توانسته است شماره‌گذاری وسایل نقلیه را

در کشور ساماندهی نماید. آزمون تآی کندال صحت این موضوع را با کمتر از ۵ درصد خطا مورد تایید قرار می دهد.

جدول چهار: اجرای طرح ملی تعویض پلاک تا چه میزان توانسته است ضریب امنیتی پلاک را افزایش و از موارد جعل آن بکاهد؟

گزینه ها	فراوانی	درصد فراوانی
خیلی زیاد	۵	۱۰/۹
زیاد	۲۰	۴۳/۵
متوسط	۱۶	۳۴/۸
کم	۳	۶/۵
خیلی کم	۲	۴/۳
جمع	۴۶	۱۰۰

مقدار Value	کندال T	معناداری Sig
۰/۴۵۸	۴/۰۷۲	۰/۰۰۰

باتوجه به جدول و نمودار بالا مشاهده می شود، ۴۳/۵ درصد از پاسخ گویان در حد زیاد، اظهار داشته اند اجرای طرح ملی تعویض پلاک توانسته است ضریب امنیتی پلاک را افزایش و از موارد جعل آن بکاهد و ۳۴/۸ درصد از پاسخ گویان در حد متوسط و ۱۰/۹ درصد از پاسخ گویان در حد خیلی زیاد و ۶/۵ درصد از پاسخ گویان در حد کم و ۴/۳ درصد از پاسخ گویان در حد خیلی کم، اظهار داشته اند اجرای طرح ملی تعویض پلاک توانسته است ضریب امنیتی پلاک را افزایش و از موارد جعل آن بکاهد. آزمون تآی کندال صحت این موضوع را با کمتر از ۵ درصد خطا مورد تایید قرار می دهد.

جدول ۵- اجرای طرح ملی تعویض پلاک تاچه میزان توانسته است در جلوگیری از تعویض

ارکان اصلی وسیله نقلیه بدون مجوز، مؤثر واقع شود؟

گزینه ها	فراوانی	درصد فراوانی
خیلی زیاد	۲	۴/۳
زیاد	۱۵	۳۲/۶
متوسط	۲۵	۵۴/۳
کم	۳	۶/۵
خیلی کم	۱	۲/۲
جمع	۴۶	۱۰۰

مقدار Value	کنندال ^T	معناداری Sig
۰/۲۷۹	۱/۹۵۳	۰/۱۵۱

باتوجه به جدول و نمودار بالا مشاهده می‌شود، ۵۴/۳ درصد از پاسخ‌گویان در حد متوسط اظهار داشته‌اند اجرای طرح ملی تعویض پلاک توانسته است در جلوگیری از تعویض ارکان اصلی وسیله نقلیه بدون مجوز، مؤثر واقع شود و ۳۲/۶ درصد از پاسخ‌گویان در حد زیاد و ۶/۵ درصد از پاسخ‌گویان در حد کم و ۴/۳ درصد از پاسخ‌گویان در حد خیلی زیاد و ۲/۲ درصد از پاسخ‌گویان در حد خیلی کم اظهار داشته‌اند، اجرای طرح ملی تعویض پلاک توانسته است در جلوگیری از تعویض ارکان اصلی وسیله نقلیه بدون مجوز، مؤثر واقع شود. آزمون تای کندال صحت این موضوع را با کمتر از ۵ درصد خطا مورد تایید قرار می‌دهد.

جدول شش: با اجرای طرح ملی تعویض پلاک، پلیس تا چه حد توانسته است شگردهای خاص جاعلان و سارقان خودرو را شناسایی و راهکارهای مناسب در جهت جلوگیری از تکرار موارد مشابه، ارائه نماید؟

گزینه ها	فراوانی	درصد فراوانی
خیلی زیاد	۰	۰
زیاد	۷	۱۵/۲
متوسط	۱۹	۴۱/۳
کم	۱۳	۲۸/۳
خیلی کم	۷	۱۵/۲
جمع	۴۶	۱۰۰

مقدار Value	کنندال ^T	معناداری Sig
۰/۴۶۷	۳/۹۵۴	۰/۰۰۰

با توجه به جدول و نمودار بالا مشاهده می‌شود، ۴۱/۳ درصد از پاسخ‌گویان اظهار داشته‌اند در حد متوسط، با اجرای طرح ملی تعویض پلاک پلیس توانسته است شگردهای خاص جاعلان و سارقان خودرو را شناسایی و راهکارهای مناسب در جهت جلوگیری از تکرار موارد مشابه را ارائه نماید و ۲۸/۳ درصد از پاسخ‌گویان در حد کم و ۱۵/۲ درصد از پاسخ‌گویان در حد زیاد و ۱۵/۲ درصد از پاسخ‌گویان در حد خیلی کم اظهار داشته‌اند با اجرای طرح ملی تعویض پلاک، پلیس توانسته است شگردهای خاص جاعلان و سارقان خودرو را شناسایی و راهکارهای مناسب در جهت جلوگیری از تکرار موارد مشابه را ارائه نماید. آزمون تای‌کنندال صحت این موضوع را با کمتر از ۵ درصد خطا مورد تایید قرار می‌دهد.

جدول ۷- اجرای طرح ملی تعویض پلاک تاجه میزان توانسته است نسبت به جمع آوری، بروز رسانی و پایش اطلاعات هویتی افراد و مشخصات فنی وسایل نقلیه اقدام و نیروی انتظامی را در انجام عملیات پلیسی بیش از پیش موفق نماید؟

گزینه ها	فراوانی	درصد فراوانی
خیلی زیاد	۶	۱۳
زیاد	۱۴	۳۰/۴
متوسط	۲۰	۴۳/۵
کم	۲	۴/۳
خیلی کم	۴	۸/۷
جمع	۴۶	۱۰۰

مقدار Value	کندال T'	معناداری Sig
۰/۳۹۰	۲/۴۸۲	۰/۰۰۰

باتوجه به جدول و نمودار بالا مشاهده می‌شود، ۳۴/۵ درصد از پاسخ‌گویان اظهار داشته‌اند در حد متوسط، اجرای طرح ملی تعویض پلاک توانسته است نسبت به جمع‌آوری، به‌روزرسانی و پایش اطلاعات هویتی افراد و مشخصات فنی وسایل نقلیه اقدام و نیروی انتظامی را در انجام عملیات پلیسی بیش از پیش موفق نماید و ۳۰/۴ درصد از پاسخ‌گویان در حد زیاد و ۱۳ درصد از پاسخ‌گویان در حد خیلی زیاد و ۸/۷ درصد از پاسخ‌گویان در حد خیلی کم و ۴/۳ درصد از پاسخ‌گویان اظهار داشته‌اند در حد کم، اجرای طرح ملی تعویض پلاک توانسته است نسبت به جمع‌آوری، به‌روزرسانی و پایش اطلاعات هویتی افراد و مشخصات فنی وسایل نقلیه اقدام و نیروی انتظامی را در انجام عملیات پلیسی بیش از پیش موفق نماید. آزمون تای کندال صحت این موضوع را با کمتر از ۵ درصد خطا مورد تایید قرار می‌دهد.

نتیجه‌گیری

◀ طرح ملی تعویض پلاک، کمک مناسبی به پلیس در شناسایی شگردهای خاص جاعلان و سارقان خودرو و ارائه راهکارهای مناسب در جهت جلوگیری از تکرار موارد مشابه نموده است.

◀ برون‌سپاری خدمات ترافیکی در راستای کاهش تصدی‌گری دولت و تأثیر آن در بهبود و ارتقای سطح کمی و کیفی خدمات پلیسی در حد متوسط ارزیابی شده است.

◀ تشکیل کارگاه‌های آموزشی، قبل یا حین اجرای طرح که بتواند پاسخ‌گوی ابهامات و یا باعث ارتقای سطح دانش تئوری و یا مهارت‌های عملی پرسنل گردد در حد رضایت‌بخش، ارزیابی شده است.

◀ نظارت‌های تخصصی صورت گرفته به جهت بازخوردگیری از اجرای طرح به‌طور مستمر، مؤثر و هدفمند در حد متوسط، ارزیابی شده است.

◀ ناجا در اخذ نقطه نظرات کارشناسی و یا تجربیات مکتسبه پرسنل، که قابل تسری به سایر کارشناسان باشد تا از آن طریق از اتلاف زمان و هزینه جلوگیری گردد موفق عمل کرده است.

◀ کنترل، نظارت بر عملکرد مراکز تعویض پلاک از بُعد کمی مناسب، لیکن از نظر کیفی توسط مسئولان ناجا در حد کم، ارزیابی شده است.

◀ شرح وظایف ابلاغی (کارفرما- پیمانکار) که بتواند مؤثر در بهبود امور باشد در حد متوسط ارزیابی شده است.

◀ تئوریسین‌های طرح ملی تعویض پلاک، از اطلاعات و دانش کافی، تجربه عملی با موضوع احراز اصالت برخوردار نبوده‌اند.

پیشنهادها

الف) از آنجائی‌که ثروت اصلی هر سازمان منابع نیروی انسانی آن می‌باشد، لذا مدیران ارشد ناجا بایستی ضمن پیشبرد اهداف سازمان، نسبت به حفظ و صیانت از

نیروی انسانی در برابر هرگونه تهدید و آسیب‌های احتمالی که در فراروی آنها وجود خواهد داشت اقدامات ذیل را اعمال نمایند:

۱. افزایش انگیزش در نیروی انسانی، از طریق شناسایی تفاوت‌های فردی پرسنل به جهت پرداخت پاداش و ارتقای مسئولیت.

۲. ایجاد بانک اطلاعاتی خودرو، به منظور آشنایی با آخرین یافته‌های علمی در صنعت خودروسازی جهان.

۳. تشکیل ادوار آموزشی در سطوح مختلف با حضور اساتید مجرب و با استفاده از آخرین اطلاعات فنی وسایل نقلیه و فناوری نوین IT در راستای پاسخ‌گویی به ابهامات و ارتقای سطح دانش تئوری و مهارت‌های عملی پرسنل.

۴. برقراری تعامل مستمر، موثر و هدفمند با سایر دستگاه‌ها:

۴-۱- درون‌سازمانی: شامل اینترپل، پلیس‌های آگاهی، مبارزه با کالای قاچاق و مواد مخدر، اطلاعات و امنیت ... به جهت شناسایی آخرین شگردهای خاص سارقان، جاعلان و قاچاقچیان.

۴-۲- برون‌سازمانی:

۴-۲-۱- دانشگاه‌ها و مراکز عالی صنعتی کشور در راستای استفاده از آخرین یافته‌های علمی.

۴-۲-۲- کارخانجات سازنده خودرو، جهت آشنایی با آخرین فن‌آوری به‌کاررفته در صنایع خودروسازی کشور و نیز اعلام نقاط ضعف احتمالی موجود در خودروهای تولیدی از بُعد ایمنی و امنیتی.

۵. استفاده از فناوری نوین، RFID^۱ شناسایی فرکانس‌های رادیویی در محصولات تولیدی، به‌منظور ردیابی خودرو، قطعات اصلی و ارزشمند هنگام وقوع جرائم.

ب) امروزه سازمان‌ها در دنیایی به سر می‌برند که پویایی، تغییر و پیچیدگی جز عناصر اصلی آن است برای بهره‌برداری از فرصت‌های زودگذر عصر حاضر، ناچار به ایجاد

1 Radio frequency identification

ساختار منعطف و بهره‌مندی از امکانات بیرون سازمان هستیم، لذا نیروی انتظامی بایستی با یک مهندسی مجدد و رویکردی همه جانبه در امر خصوصی‌سازی با رعایت موارد ذیل اقدام نماید:

۱. تشکیل کارگروه ویژه در حوزه پلیس راهنمایی و رانندگی، با استفاده از پرسنل متخصص از بعد دانش تئوری و مهارت‌های عملی.
۲. انجام مطالعات تطبیقی جامع، با سفر به کشورهای که در امر برون‌سپاری موفق عمل نموده‌اند.
۳. تبیین و تدوین راهبردی جدید در سازمان، با الگوبرداری از عملکرد کشورهای موفق، ضمن بومی‌سازی منطقی آن در کشور.
۴. تعریف دقیق ماموریت‌ها و نتایج آن، به‌منظور برون‌سپاری.
۵. انتخاب پیمانکار واجد شرایط از بُعد تخصصی، تسلط، اشتها.
۶. استاندارد نمودن امور با استفاده از فناوری نوین IT.
۷. سنجش مستمر و اثربخش فعالیت‌های برون‌سپاری شده از طریق شاخص‌های عملکردی و نظرسنجی از ذینفعان.

منابع

- آئین نامه راهنمایی و رانندگی مصوب سال ۱۳۷۴ هیات دولت.
- آرشیو اطلاعات پلیس راهنمایی و رانندگی ناجا.
- اقبالیان، علی؛ رشیدی، ناصر، (۱۳۸۶). تهران: راهنمای سیستم‌های حمل و نقل هوشمند، وب سایت <http://shop.rahiran.ir>.
- ستاد طرح ملی تعویض پلاک وسایل نقلیه کشور، (۱۳۸۰). تهران: مطالعات تطبیقی نحوه اعطای پلاک در سایر کشورها.
- ستاد طرح ملی تعویض پلاک وسایل نقلیه کشور، (۱۳۸۰). تهران: طرح مطالعاتی نحوه واگذاری پلاک به اشخاص.
- قانون ادغام نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران، روز نامه رسمی کشور شماره ۱۳۲۳۹ مورخه ۱۳۶۹/۰۵/۲۷.
- قانون مجازات اسلامی مصوب سال ۱۳۷۵ مجلس شورای اسلامی.